

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

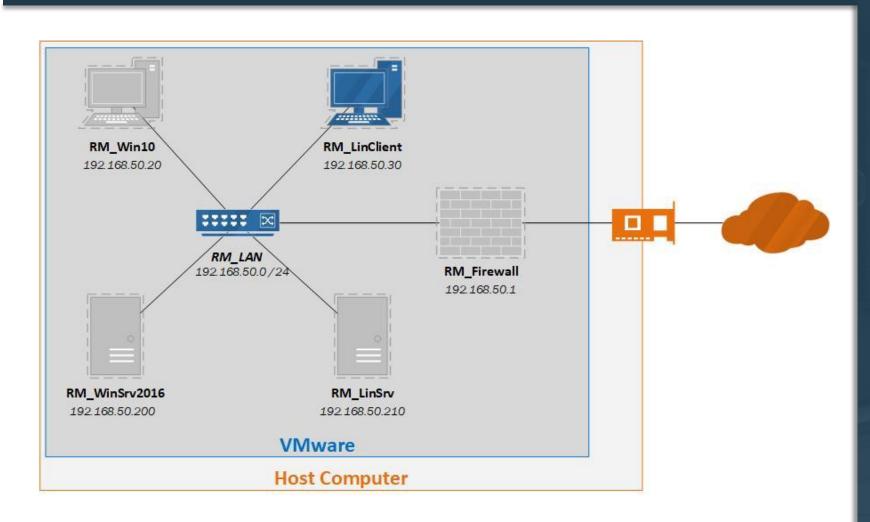

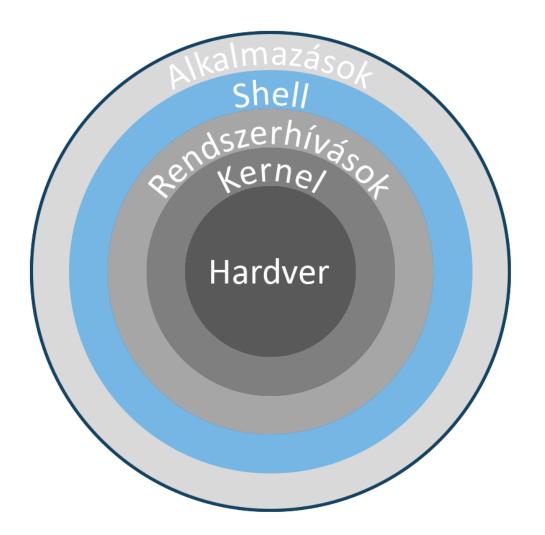
Linux script – szöveg és fájl feldolgozás

Operációs rendszerek

Óbudai Egyetem

A szükséges virtuális gépek

Szövegfeldolgozás

Keresés fájlban és szövegben – 1/2

- Keresni fájlban és szövegben a grep-pel tudunk
- A keresett szöveget tartalmazó sort adja vissza
- · Keresés fájlban:

```
grep keresendő_szöveg fájlnév/fájlnevek
```

pl.: grep allatok.txt macska

· Keresés szövegben vagy parancsok kimenetében:

```
parancs | grep keresendő_szöveg
```

pl.: ls -1 | grep '.mp3'

Keresés fájlban és szövegben – 2/2

- Néhány hasznos grep kapcsoló:
 - -v negált keresés (azokat a sorokat adja vissza, amiben nem található meg a keresett szöveg)
 - -h több fájlban kereséskor azt is megadja, hogy melyik fájlban találta meg
 - \cdot -**i** kis- és nagybetűk között nem tesz különbséget
 - -w egész szóra keres
 - -n a sorszámot is visszaadja

.sh-t tartalmazó fájlnevek listázása

<u>Feladat</u>: Listázzuk ki azokat a fájlokat, amik .sh-t tartalmaznak a nevükben! Nem szükséges erre script létrehozása!

.sh-t tartalmazó fájlnevek listázása (megoldása)

· A megoldás a következő parancs:

ls -1 | grep '.sh'

Futtatás után a következő az eredmény:

```
student@linclient:~$ ls -l | grep .sh
-rwxr-xr-x 1 student student 361 aug 28 12:53 ciklus.sh
-rwxr-xr-x 1 student student 53 aug 23 11:01 datum.sh
-rwxr-xr-x 1 student student 195 aug 23 15:28 hello.sh
-rwxr-xr-x 1 student student 59 aug 23 11:51 lista.sh
-rwxr-xr-x 1 student student 415 aug 28 13:04 menu.sh
-rwxr-xr-x 1 student student 19 aug 23 12:33 parancs.sh
-rwxr-xr-x 1 student student 105 aug 23 15:15 szamologep.sh
student@linclient:~$
```

Reguláris kifejezések – 1/5

- Sokszor van, hogy a keresett szöveg bizonyos részei változhatnak (például telefonszámok keresése: tudjuk a formátumot, de maga a telefonszám változhat)
- Reguláris kifejezések használata esetén az egrep vagy a grep –E-t használjuk
- · Karakterek: az adott karakter keresése
 - Eddig ezt csináltuk
 - Speciális karakter keresése esetén a kifejezésbe \ karaktert kell a keresendő jel elé tenni
 - · Például: ha *-ra akarunk keresni, akkor egrep '*'
 - Speciális karakterek a következők: * . , [] \ ^ \$
- ^ (önmagában): a keresési mintát a sor elejére teszi (a sor elejének kell megfelelnie a keresett kifejezéssek)
 - Példa: Linux scriptelést tanulunk egrep '^Lin'

Reguláris kifejezések – 2/5

- •\$ (önmagában): a keresési mintát a sor végére teszi (a sor végének kell megfelelnie a keresett kifejezéssek)
 - Példa: Linux scriptelést tanulunk
 egrep '\$ulunk'
- Konkrét sor keresése:
 egrep '^Linux scriptelést tanulunk\$'
- **\<** : szó elejének keresése
 - Példa: Linux scriptelést tanulunk egrep '\<scr'
- · **\>** : szó végének keresése
 - Példa: Linux scriptelést tanulunk egrep 'lést\>'

Mappák listázása

<u>Feladat</u>: Listázzuk ki a mappákat egrep segítségével! Nem szükséges erre script létrehozása!

Mappák listázása (megoldás)

· A megoldás a következő parancs:

```
ls -1 | egrep '^d'
```

Futtatás után a következő az eredmény:

```
student@linclient:~$ ls -l | egrep '^d'
drwxr-xr-x 2 student student 4096 aug     11 15:59 Desktop
drwxr-xr-x 2 student student 4096 júl     16 16:06 Documents
drwxr-xr-x 2 student student 4096 júl     24 11:28 Downloads
drwxr-xr-x 2 student student 4096 júl     16 16:06 Music
drwxr-xr-x 2 student student 4096 aug     11 15:59 Pictures
drwxr-xr-x 2 student student 4096 júl     16 16:06 Public
drwxr-xr-x 2 student student 4096 júl     16 16:06 Templates
drwxr-xr-x 2 student student 4096 júl     16 16:06 Videos
student@linclient:~$
```

Kommentek kiszedése

<u>Feladat</u>: Szedjük ki a /etc/debconf.conf fájlból a kommentelt sorokat és az eredményt mentsük el egy fájlba! Nem szükséges erre script létrehozása!

Kommentek kiszedése (megoldás)

· A megoldás a következő parancs:

cat /etc/debconf.conf | egrep -v '^#' > ujfajl

Reguláris kifejezések – 3/5

- . : bármilyen karakterre keres (egy karakter van a helyén) (kivéve az új sort jelző karakterre)
 - Példa: Linux scriptelést tanulunk

egrep '.....' – olyan sort keres amiben van legalább 5 betűs szó

· Ha olyan sort keresünk, amiben három pont van, akkor:

```
egrep '\.\.'
```

· Ha olyan sort keresünk, amiben pontosan 5 karakteres szó van:

```
egrep '\<....\>'
```

· Ha olyan sort keresünk, amiben pontosan 5 karakterből áll:

```
egrep '^....$'
```

Szavak keresése

<u>Feladat</u>: Listázzuk ki a /usr/share/dict/words fájlból azokat a szavakat, melyek:

- 5 karakteresek,
- · c betűvel kezdődnek,
- · f betűvel végződnek.

Nem szükséges erre script létrehozása!

Szavak keresése (megoldás)

A megoldás a következő parancs:

cat /usr/share/dict/words | egrep '\<c...h\>'

Futtatás után a következő az eredmény:

```
student@linclient:~$ cat /usr/share/dict/words | egrep '\<c...h\>'
 tudent@linclient:~$
```

Reguláris kifejezések – 4/5

- []: a két szögletes zárójel között levő karakterek valamelyikére keres
 - · Példa: Linux scriptelést tanulunk

```
egrep '^[HLZ]' – olyan sort keres ami H, L vagy Z karakterrel kezdődik
```

· Negálás:

```
egrep '^[^HLZ]' – olyan sort keres ami nem H, L vagy Z
karakterrel kezdődik (a példamondatot
nem adná vissza!)
```

- [-] : karakter tartományra illeszti rá
 - Példa: Linux scriptelést tanulunk
 egrep '^[A-Z]' nagybetűvel kezdődő sorok
 - Tartományok:
 - [a-z] kisbetűk
 - [A-Z] nagybetűk
 - [a-zA-Z] kis- és nagybetűk
 - [0-9] számok

Reguláris kifejezések – 5/5

- · A [] és a [-] használható egyszerre is:
 - · [a-záéíóöőüű]
 - [A-ZÁÉÍÓÖŐÜŰ]

Nagybetűs fájlok

<u>Feladat</u>: Listázzuk ki azokat a fájlokat és mappákat, melyek neve nagy betűvel kezdődik! Nem szükséges erre script létrehozása!

Nagybetűs fájlok (megoldás)

A megoldás a következő parancs:

```
ls -1 | egrep '^[A-ZÁÉÍÓÖŐÜŰ]'
```

Futtatás után a következő az eredmény:

```
student@linclient:~$ ls -1 | egrep '^[A-ZÁÉÍÓÖŐÜŰ]'
Desktop
Documents
Downloads
Music
Pictures
Public
ScriptekEgyben
Templates
Videos
student@linclient:~$
```

Jelentésmódosító jelek – 1/2

- A jelentésmódosító jelek a már megismert reguláris kifejezésekkel együtt használhatók
- ? : az előtte álló karakter opcionális
 - Példa: color és colour egrep 'colou?r'
- * : az előtte álló karakterből tetszőleges számút keres (0 is lehet!)
 - Példa: 15618916 vagy 1 olyan sorokat keresünk, ami 1-el kezdődő számokat tartalmaz

```
egrep '1[0-9]*'
```

- + : az előtte álló karakterből tetszőleges számút keres, de legalább egyet
 - Példa: 1111111111 olyan számokat keresünk, melyekben csak 1esek vannak

```
egrep '1+'
```

Jelentésmódosító jelek – 2/2

- {} : az előtte álló karakterből a kapcsoszárójelben megadott számút keres
 - Példa: Hello World két l betűs szavakat tartalmazó sorokra keresünk

```
egrep '1{2}'
```

- Intervallum is megadható: egrep '1{2,5}' l betűk száma 2 és 5 között van
- () : karakterek csoportosítására szolgál, így a jelentésmódosító arra a csoportra, karakterláncra vonatkozik, nem egy karakterre
 - Példa: Linux scriptelést tanulunk kétszer van benne "nu"
 egrep '(nu){2}'
- | : vagy kapcsolat
 - Példa: asztalon keressük azokat a sorokat, ahol az asztal valamilyen raggal szerepel

```
egrep 'asztal(ban|on|hoz|ra|nak)'
```

Szavak keresése 2.

Feladat: Listázzuk ki a /usr/share/dict/words fájlból azokat a szavakat, melyek pontosan 2 "e" betűt tartalmaznak!

Nem szükséges erre script létrehozása!

Szavak keresése 2. (megoldás)

· A megoldás a következő parancs:

cat /usr/share/dict/words | egrep 'e{2}'

Szavak keresése 3.

<u>Feladat</u>: Listázzuk ki a /usr/share/dict/words fájlból azokat a szavakat, melyek legalább egyszer tartalmazzák az "es" karakterláncot!

Nem szükséges erre script létrehozása!

Szavak keresése 2. (megoldás)

· A megoldás a következő parancs:

cat /usr/share/dict/words | egrep '(es)+'

Sed

Sed

- A sed egy parancssoros szövegszerkesztő program
- Az utasításokat a parancssorról vagy scriptből szedi, nem interaktív
- A bemeneti szöveget soronként dolgozza fel, az adott sort a mintatérbe olvas be és úgy hajtja végre rajta az utasítás(oka)t
- Feldolgozás után a mintatérben levő sort kiírja
- Parancs végrehajtása bemeneti fájlon:

```
sed 'utasítás' bemeneti_fájl > kimeneti_fájl
    vagy
```

cat bemeneti_fájl | sed 'utasítás' > kimeneti_fájl

A kimeneti fájl ne egyezzen meg a bemeneti fájlal!

Sed utasítások - mintatér kiírása - 1/2

p : Mintatér aktuális tartalmának kiírása
 sed 'p' datum.sh

```
student@linclient:~$ sed 'p' datum.sh
#!/bin/sh
#!/bin/sh

echo "Az aktuális dátum:" `date`
echo "Az aktuális dátum:" `date`
exit 0
exit 0
student@linclient:~$
```

- Minden sor kétszer jelenik meg, mert egyszer lefut a parancs (ami a kiírás), ezt követően pedig a parancs végrehajtása után a sed kiírja a mintatér tartalmát
- · Ahhoz, hogy az utasítás végrehajtása után ne írja ki az aktuális mintateret, használhatjuk az -n kapcsolót:

```
student@linclient:~$ sed -n 'p' datum.sh
#!/bin/sh
echo "Az aktuális dátum:" `date`
exit 0
student@linclient:~$
```

Sed utasítások - mintatér kiírása -2/2

- Ezen felül megadható, hogy mely sorokon futtassa a parancsot
- # p : A #-edik soron hajtja végre az utasítást
 sed -n '3 p' datum.sh

```
student@linclient:~$ sed -n '3 p' datum.sh
echo "Az aktuális dátum:" `date`
student@linclient:~$
```

•#,# p : A két # közötti sorokon hajtja végre az utasítást sed -n '2,4 p' datum.sh

```
student@linclient:~$ sed -n '2,4 p' datum.sh
echo "Az aktuális dátum:" `date`
exit 0
student@linclient:~$
```

Sed utasítások - mintatér (sor) törlése

- d: Mintatér aktuális tartalmának törlése
 - Itt is használhatók a kiírás során megismert sorcímzési módok!
 sed '4 d' datum.sh

```
student@linclient:~$ sed '4 d' datum.sh
#!/bin/sh
echo "Az aktuális dátum:" `date`
student@linclient:~$
```

Sed utasítások szöveg cseréje a sorban – 1/2

- s : A megadott reguláris kifejezést cseréli a megadott szövegre, szintaktikája: s/mit/mire/
 - · Csak az első találatot cseréli ki!

sed 's/exit 0/exit 1/' datum.sh — kicseréljük az exit kódot

```
student@linclient:~$ cat datum.sh
#!/bin/sh
echo "Az aktuális dátum:" `date`
exit 0
student@linclient:~$ sed 's/exit 0/exit 1/' datum.sh
#!/bin/sh
echo "Az aktuális dátum:" `date`
exit 1
student@linclient:~$
```

- A szintaktikában zölddel jelölt elválasztó karakter tetszőleges, tehát lehetne akár ez is: s.exit 0.exit 1.
- Célszerű olyan elválasztó karaktert választani, ami nem szerepel a cserélendő szövegben

Sed utasítások szöveg cseréje a sorban – 2/2

• Ha azt szeretnénk, hogy a sorban ne csak az első találatot cserélje ki, hanem az összeset, akkor azt a g utasítással tudjuk megtenni a következő szintaktika szerint:

```
s/mit/mire/g
```

sed 's/u/U/g' datum.sh – kicseréljük a kis "u" betűket nagy "U" betűkre

```
student@linclient:~$ cat datum.sh
#!/bin/sh
echo "Az aktuális dátum:" `date`
exit 0
student@linclient:~$ sed 's/u/U/g' datum.sh
#!/bin/sh
echo "Az aktUális dátUm:" `date`
exit 0
student@linclient:~$
```

Menü keretének módosítása

<u>Feladat</u>: Módosítsuk a menu.sh scriptben levő *-okból álló keretet +-okból álló keretre a sed segítségével! A kimeneti fájl neve legyen menu2.sh!

Nem szükséges erre script létrehozása!

Menü keretének módosítása (megoldás)

· A megoldás a következő parancs:

sed 's/*/+/g' menu.sh > menu2.sh

Futtatás után a következő az eredmény:

```
student@linclient:~$ sed 's/*/+/g' menu.sh > menu2.sh
student@linclient:~$ cat menu2.sh
#!/bin/sh
valasz=""
until [ "$valasz" = "3" ];
do
echo '++++++++++++++++++
echo '+ Menü
echo '+ 1 - Mappa tartalma
echo '+ 2 - Aktuális mappa +'
echo '+ 3 - Kilépés
echo '++++++++++++++++++++++++++++++++
echo 'Kérem válasszon:'
read valasz
case "$valasz" in
        "1") ls -l ::
        "2") pwd ;;
        "3") echo "Viszlát!" ::
        +) echo "Csak 1-3 értékek között válasszon!" ;;
esac
done
student@linclient:~$
```

IP cím "hamisítás"

Feladat: Az ifconfig parancs segítségével lekérhető a számítógép IP címe. Az ifconfig kimenetét módosítsuk úgy sed segítségével, mintha egy másik számítógép IPv4 címe lenne beállítva! Használjunk reguláris kifejezést az IP cím megtalálásához!

Nem szükséges erre script létrehozása!

• Az ifconfig az összes interfész beállításait kilistázza. Ha utána írjuk, hogy melyik interfész információira vagyunk kíváncsiak, akkor csak az adott interfészt írja ki!

IP cím "hamisítás" (nem jó megoldás)

A megoldás a következő parancs:

```
ifconfig ens33 | sed 's/inet [0-9]{1,3}\.[0-9]{1,3}\.[0-9]{1,3}\inet 8.8.8.8/'
```

- Ez egy nem jó megoldás!
- A problémát az okozza, hogy a sed picit máshogy értelmezi a reguláris kifejezéseket, esetében a { és a } elé kell \ karakter

IP cím "hamisítás" (jó megoldás)

A megoldás a következő parancs:

```
ifconfig ens33 | sed 's/inet [0-9]\{1,3\}\.[0-
9]\{1,3\}\.[0-9]\{1,3\}/inet
8.8.8.8/'
```

```
student@linclient:~$ ifconfig ens33
ens33: flags=4163<UP,BROADCAST,RUNNING,MULTICAST> mtu 1500
       inet 192.168.50.30 netmask 255.255.255.0 broadcast 192.168.50.255
       inet6 fe80::20c:29ff:fe1f:659c prefixlen 64 scopeid 0x20<link>
        ether 00:0c:29:1f:65:9c txqueuelen 1000 (Ethernet)
       RX packets 318 bytes 19080 (19.0 KB)
       RX errors 0 dropped 0 overruns 0 frame 0
       TX packets 46220 bytes 2785788 (2.7 MB)
       TX errors 0 dropped 0 overruns 0 carrier 0 collisions 0
student@linclient:~\$ ifconfig ens33 | sed 's/inet [0-9]\{1,3\}\.[0-9]\{1,3\}\.[
0-9]\{1,3\}\.[0-9]\{1,3\}/inet 8.8.8.8/'
ens33: flags=4163<UP,BROADCAST,RUNNING,MULTICAST> mtu 1500
        inet 8.8.8.8 netmask 255.255.255.0 broadcast 192.168.50.255
        inet6 fe80::20c:29ff:fe1f:659c prefixlen 64 scopeid 0x20<link>
        ether 00:0c:29:1f:65:9c txqueuelen 1000 (Ethernet)
        RX packets 318 bytes 19080 (19.0 KB)
        RX errors 0 dropped 0 overruns 0 frame 0
       TX packets 46224 bytes 2786028 (2.7 MB)
       TX errors 0 dropped 0 overruns 0 carrier 0 collisions 0
student@linclient:~$
```

cut

• A **cut** program segítségével a sorokat oszlopokra tudjuk bontani

cut kapcsolók bemeneti_fájl

- Kapcsolói:
 - · -d az elválasztó karakter megadása
 - · -f a megjelenítendő oszlop száma
- Példa: csoportok listázása

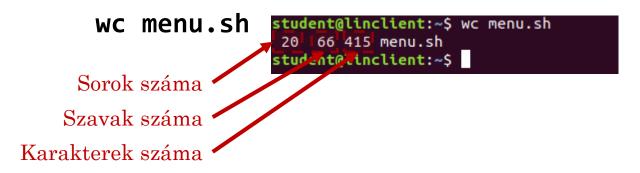
```
cut -d : -f 1 /etc/group
```

```
scanner
saned
pulse
pulse-access
avahi
colord
geoclue
gdm
student
sambashare
student@linclient:~$
```

 A wc megszámolja a bemenetként adott fájlban levő sorokat, szavakat és karaktereket

wc bemeneti_fájl

· Példa: nézzük meg a menu.sh script sorainak számát

 Kapcsolókkal megadhatjuk, hogy csak a sorok vagy csak a szavak számát adja vissza

head és tail

• head: A bemenetként megadott fájl első 10 sorát írja ki

head bemeneti_fájl

· A -n kapcsolóval megadható, hogy az első 10 helyett az első X sort írja ki

head -n 5 menu.sh

• tail : A bemenetként megadott fájl utolsó 10 sorát írja ki

tail bemeneti_fájl

 A -n kapcsolóval megadható, hogy az utolsó 10 helyett az utolsó X sort írja ki

tail -n 5 menu.sh

tac

• A **tac** a bemenetként kapott fájl sorait fordított sorrendben írja ki (utolsó sor lesz az első)

tac bemeneti_fájl

Példa: írassuk ki a menu.sh fájl tartalmát visszafelé

tac menu.sh

Felhasználók száma

Feladat: írassuk ki a rendszer felhasználóinak számát!

Nem szükséges erre script létrehozása!

A felhasználók listáját a /etc/passwd fájl tartalmazza.

Felhasználók száma (megoldás)

A megoldás a következő parancs:

wc -1 /etc/passwd

Futtatás után a következő az eredmény:

```
student@linclient:~$ wc -l /etc/passwd
41 /etc/passwd
student@linclient:~$
```

• Ha ténylegesen csak a számra van szükség (pl.: script miatt):

```
wc -l /etc/passwd | cut -d ' ' -f 1
```

```
student@linclient:~$ wc -l /etc/passwd | cut -d ' ' -f 1
41
student@linclient:~$
```

Fájl tulajdonosa

<u>Feladat</u>: Írjunk egy olyan scriptet, amely kiírja a bemeneti paraméterben megadott fájl tulajdonosát!

· Mentsük el a felhasználó saját mappájába tulaj.sh néven

Fájl tulajdonosa (megoldás)

· A script a következő sorokból áll:

```
#!/bin/sh

tulaj=`ls -l "$1" | cut -d ' ' -f 3`
echo "A fájl tulajdonosa: $tulaj"
```

Futtatás után a következő az eredmény:

```
student@linclient:~$ ./tulaj.sh 2018-08-23_11-41.txt
A fájl tulajdonosa: student
student@linclient:~$
```

További hasznos programok

Fájl tulajdonosának módosítása

<u>Feladat</u>: Módosítsuk a tulaj.sh scriptet úgy, hogy abban az esetben, ha a fájl tulajdonosa a "student" felhasználó, akkor módosítsuk a fájl tulajdonosát root felhasználóra!

Tulajdonos módosítása: chown

Fájl tulajdonosának módosítása (megoldás)

A script a következő sorokból áll:

```
#!/bin/sh

if [ "`ls -l $1 | cut -d ' ' -f 3`" = "student" ]
    then
        chown root $1
    fi
```

Fájl tulajdonosának módosítása 2.

<u>Feladat</u>: Módosítsuk a tulaj.sh scriptet úgy, hogy abban az esetben, ha a fájl tulajdonosa a bejelentkezett felhasználó, akkor módosítsuk a fájl tulajdonosát root felhasználóra!

Fájl tulajdonosának módosítása 2. (megoldás)

A script a következő sorokból áll:

```
#!/bin/sh

if [ "`ls -l $1 | cut -d ' ' -f 3`" = "$USER" ]
    then
     chown root $1
    fi
```

Fájl tulajdonosának módosítása 3.

<u>Feladat</u>: Módosítsuk a tulaj.sh scriptet úgy, hogy a második paraméterként megadott felhasználó legyen a fájl tulajdonosa, de előtte ellenőrizze le, hogy a megadott felhasználó valóban létezik-e!

Fájl tulajdonosának módosítása 3. (megodás)

· A script a következő sorokból áll:

```
#!/bin/sh

if [ "`cat /etc/passwd | cut -d : -f 1 | egrep "^$2$" | wc -l`" -eq 1 ]
then
    if [ "`ls -l $1 | cut -d ' ' -f 3`" = "$USER" ]
    then
        chown $2 $1
    fi
else
    echo "Nem található ilyen felhasználó"
fi
```

Tömörítés

Tömörítés – 1/2

- tar fájlok összecsomagolására szolgál
- gzip fájlok tömörítésére szolgál
- Ha a fájl kiterjesztése tar.gz, akkor csomagolva és tömörítve is van
- tar segítségével összecsomagolhatjuk, majd átadhatjuk a gzip-nek tömörítésre
- · A kicsomagolás és a becsomagolás a paraméterektől függ

Tömörítés -2/2

· Becsomagolás:

```
tar -cvzf cél_fájlnév forrás_fájlnevek
```

- · c: compress
- v: verbose
- · z: gzip
- · A forrás fájlnevek lehetnek felsorolva vagy ha az adott mappa tartalmát szeretnénk tömöríteni, akkor használhatunk *-ot is
- Kicsomagolás:

• x: extract

Fájlok és mappák keresése

find - 1/2

- · A **find** segítségével fájlokat és mappákat kereshetünk
- Megadhatjuk a kiindulási mappát
- Továbbá azt is megadhatjuk, hogy hajtson végre bizonyos parancsokat a találatokon

find kezdő_könyvtár mit_keresünk mit_hajtson_végre

 Példa: jpg kiterjesztésű fájlok keresése abból a mappából indulva, ahol vagyunk

find . -name "*.jpg" -print

find - 2/2

- A find fontosabb kapcsolói:
 - -name fájl vagy könyvtár neve
 - -type típus (f: file, d: mappa)
 - -exec parancs futtatása a fájlon
- Az exec kapcsoló használata:
 - •-exec parancs {} \;
 - {} ennek a helyére jön az aktuális fájlnév
 - ·\; ezzel zárjuk le a parancsot

Fájl keresése és információk listázása

Feladat: Írjunk egy olyan scriptet, amely a gyökérből kiindulva keresi a paraméterként kapott fájlnevet és találat esetén listázza annak információit!

Mentsük el a felhasználó saját mappájába keres.sh néven

Fájl keresése és információk listázása (megoldás)

A script a következő sorokból áll:

```
#!/bin/sh
find / -type f -name "$1" -exec ls -l {} \;
```

Fájlok letöltése

wget

· A wget egy letöltőprogram, melyel a hálózatról tudunk letölteni fájlokat HTTP-n, HTTPS-en és FTP-n keresztül

wget elérési_út

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Köszönöm a figyelmet!

Operációs rendszerek

Óbudai Egyetem